

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Quæstio II. De regulis conscientiae directivis in communi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

cit, si exprimat species facti. Quodsi tamen nulla specialis lex in transgressione occurrat, sed Conscientia solum in genere dicat, aliquid esse malum, erit solum contra Synteresin. Valent. T. 2. D. 2. q. 14. p. 4. §. *Hanc tamen*, vel ut alij volunt, contra virtutem quandam innominatam. An autem Conscientia etiam obliget, ut eam semper sequamur, hoc est, ut affectum nostrum eidem re ipsa conformemus, constabit ex dicendis de Conscientia in particulari.

QUÆSTIO II.

De regulis Conscientiæ directivis in communi.

Quæ ad dirigendam Conscientiam generatim spectant, habent se tum ex parte intellectus, tum ex parte voluntatis. Hæc ubi breviter exposuerimus, subjungemus nonnullas alias regulas ad Conscientiam dirigendam idoneas.

ARTICULUS I.

Regula Conscientiam dirigendi ex parte intellectus.

12. Regula I. ad omne peccatum tam necessaria est cognitio, seu advertentia rationis, ut, si ea desit, nullum unquam in quocunque actu seu opere committatur peccatum. De ratione enim peccati est, ut sit voluntarium, voluntarium autem esse nequit sine cognitione: neque enim voluntas ullum actum circa aliquod objectum exercere potest, nisi fuerit illuminata ab intellectu, rem, in quam tendit, representante: fere sicut oculus co-

lores videre nequit, nisi sint illuminati. Ita omnes.

13. II. Ad contrahendum peccatum quodcunque seu veniale, seu etiam mortale, non sufficit habere conscientiam habitualement de malitia actus, id est, non sufficit cognovisse aliquando v. g. heri vel ante complures dies actum istum malum esse; sed necesse est, ut advertentia sit actualis; & quidem tunc, cum actio voluntatis peccaminosa committitur, aut incipit committi. Imò nemo unquam dicendus est peccare eo momento, quo non habet actualem cognitionem malitiæ moralis, etsi paulò antè præcesserit. A peccato ergo excusat actualis inadvertentia malitiæ in objecto: ad quem tamen effectum ut sufficiat, debet esse inculcata, seu, quod idem est, invincibilis; ut mox dicetur de ignorantia: nam & hæc huc spectat, & ad præsens propositum dici potest, carentia notitiæ in subjecto approfcire ea, in quibus humana actio consistit, &

14. Dividitur variè: sed omissis alijs divisionibus adferamus illam solam, quæ ad peccati notitiam facere potest: & est hæc, cum ignorantia alia dicitur vincibilis, alia invincibilis. Ista vocatur etiam antecedens, justa, & probabilis, estque illa, quæ ab operante vinci nequit. Illa vocatur etiam consequens, injusta, & improbabilis; estque illa, quæ ab ignorante, si sufficientem juxta negotij qualitatem adhibuisset diligentiam, vinci potuisset: & rursus alia est affectata, alia non affectata. Affectata est, cum quis dedita operâ, positivè & directè vult ignorare, idque vel ex tædio discendi, vel ut lege ignorata liberiùs peccare possit, vel excu-

satio-

fationem mereatur: & hæc ignorantia æquiparatur scientiæ, ut ex cap. *Questum. de Pœnit. & remiss.* docet Palaeus *tr. 2. D. 2. p. 15. n. 4.* Non-affectedata est, quæ non est directè volita, sed indirectè tantum: & iterum una est crassa, lata & iupina, ad quam vincendam nulla est adhibita diligentia; altera non-crassa, ad quam vincendam aliqua, sed modica & non sufficiens, diligentia est adhibita. Sanch. *l. 1. Mor. c. 16. n. 17.* Palaeo *l. c.*

15. Jam verò difficultas est, quid requiratur ad hoc, ut ignorantia humanâ diligentia vinci possit? Aliqui cum Valent. *T. 2. D. 6. q. 6. coroll. 6.* dicunt, sufficere virtua-lem seu interpretativam cognitionem operis, qualem esse ajunt in illo, qui, licet nullam penitus cognitionem actualem de malitia objecti habeat, obligatus tamen erat habere. Et est hæc communis persuasio plebis, existimantis, eum, qui, licet nullam ne minimam actualem & expressam cognitionem, nec suspicionem, scrupulum aut dubitationem de malitia objecti habeat, opus tamen alioqui prohibitum facit, peccare: quia, inquit, eam prohibitionem potuit, & debuit scire, & tamen nescivit.

16. Sed omnino tanquam verum, tenendum est, non sufficere illam obligationem, sed necessarium esse, ut adsit aliqua actualis cognitio, dubitatio, aut scrupulus de tali obligatione. Sanch. *n. 21.* Palaeus *n. 5.* Dian. *p. 4. tr. 4. R. 36.* Sanchius *in select. D. 19. n. 1.* omne enim liberum exercitium voluntatis dependet à cognitione: ergo nisi præcedat aliqua actualis notitia de obligatione sciendi, nemo potest ignorantiam liberè deponere, aut retinere. Nam qui actualiter ne

suspiciatur quidem de lege vel malo, habet se non tanquam vigilans, sed quasi plene dormiens respectu legis; non enim vigilat mens circa aliquid, de quo saltem suspicionem aliquam à longè, vel consulam notitiam non habet. Certum autem est, eum, qui dormit, verè non esse liberum in suis actionibus; & ideo non potest esse in libera voluntatis potestate, veritatem investigare, aut omittere investigationem, si nihil ipsi de tali obligatione occurrat.

17. Si ergo homo, postquam saltem consulam cognitionem de obligatione depellendæ ignorantia acquisivit, facit, quantum est in se, ut eam depellat, excusatus est, ita ut, si post adhibitam ejusmodi diligentiam adhuc veritatem non cognoscat, censeatur laborare ignorantia invincibili. Cùm autem dicitur, hominem debere facere, quantum est in se, non est sensus, eum debere per totum mundum discurrere, ut consulat omnes doctos, orare, jejunare &c. etsi enim hæc omnia, quantum est in se, possit facere, nimis tamen grave foret, eum ad hæc obligare. Sensus ergo est, adhibendam esse eam diligentiam, quæ sufficiat ad probabile judicium de ea re formandum: talis autem erit, si dubitans, an contractus, quem celebrare cogitat, sit usurarius, consulat duos vel tres viros doctos, nullâ malè consulendi suspicione laborantes: hi enim, si negent, tutus erit; sufficit enim eorum dictum ad formandum judicium probabile. Item talis erit, si rusticus dubitans, an hodiernus dies sit jejunii, interroget Parochum, aut Concionatorem, vel unam alteramve personam doctam, quæ id scire debe-
rent

rent: & sic in aliis materiis. Hoc tamen addendum est, juxta diversitatem materiæ, personæ, aut officii diversam esse diligentiam. Unde si ipse sis doctus, ipse quoque sufficiens studium adhibere debes; etsi enim aliqui excusentur, si alios consulant, non tamen omnes; rusticus enim consulens Parochum, excusabitur; vir tamen urbanus non semper excusabitur.

18. Ceterum utraque hæc ignorantia alia est Juris, vel communis, vel particularis; alia facti. Illa contingit, cum lex ignoratur, ut si quis nesciat, die festo audiendum esse Sacrum, in Vigilia alicujus Sancti jejunandum; percussione Clerici specialiter ab Ecclesia esse prohibitam. &c. Ista verò contingit, quando adest quidem notitia legis, sed factum ignoratur; ut si quis nesciat, hunc diem esse festum, Vigiliam Sancti, eum, quem percutit, esse Clericum &c. Jam verò ignorantia invincibilis, seu juris illa sit seu facti, excusat ab omni peccato, quantumvis alioqui opus, quod fit, grave sit, & DEI legi contrarium. At ignorantia, quæ vincibilis est, non excusat à peccato. Et ratio est, quia illa tollit voluntarium, non ista. Hinc autem breviter

19. Patet, quàm frustra se illi crucient, qui, postquam ex libro vel concione &c. intellexerunt, actionem illam, quam olim in adolescentia exercuerunt v.g. pollutionem ex genere suo esse illicitam, putant, se reos peccati esse, etsi tunc, cum eam actionem exercuerunt, nulla ipsis, ne tenuissima de malitia morali cogitatio, suspicio, aut dubitatio inciderit: licet enim, si tunc talis cogitatio in mente fuisset, utique fuissent peccaturi, cognitio

tamen postea acquisita nullo modo facit, ut opus illud jam pridem peractum, quoad id, quod fuit ignoratum, fuerit voluntarium, atque adeo ad culpam imputandum.

20. III. Ad peccatum constituendum non satis est, advertere ad ipsum actum materiale, vel ad ejus delectationem, aut utilitatem &c. sed necesse est, ut habeatur aliqua ipsius malitiæ, seu inhonestatis moralis (quòd scilicet peccatum, seu malum sit contra rectam rationem vel DEUM) cognitio; aliqua, inquam, quæ sit saltem dubitatio, aut suspicio alicujus mali, periculi, vel obligationis: quæ positâ possit quis ac debeat saltem veritatem inquirere. Hinc si malè loquaris de altero, vel famæ alienæ detrahas, non est satis, quòd advertas, te malè de altero loqui, & nocere eidem; sed necesse est, ut hoc ipsum repræsentetur tibi formaliter ut peccatum, seu morale malum contra legem vel DEI, vel rectæ rationis. Sic cum bibendo sensim te inebrias, non est satis, quòd advertas te bibere, vinumque esse dulce, forte &c. sed necesse est, ut advertas rationem peccati in potu. Similiter si phantasia inhonestum quid volvat, aut potentiæ externæ operentur, atque etiam in appetitu sensitivo delectatio exciteretur, ipse tamen intellectus non advertat aliquo modo malitiam, vel periculum ejus in illo actu, vacabit omni culpa, quantumvis longo tempore duret; & inconsideratio, quoad excusandum à culpa, censetur omnino naturalis. Sic etiam, ut dicaris peccare contra præceptum v.g. jejunii, non est satis, quòd advertas, te comedere carnes, nihil interim cogitans, aut advertens de obligatione ab

is abstinendi, sed necesse est, ut advertas, eam comestionem esse illicitam seu prohibitam. Reginald. l.ii. c.7. n.32. & cap.5. n.46. & alii.

21. IV. Specifica malitia necessario est cognoscenda: cujus ratio sumitur ex fundamento sæpius allegato; quod nimirum nihil volitum, nisi præcognitum. Unde nec specialis malitia cuiquam poterit imputari, nisi præcognita. Hæc regula difertè quidem ab auctoribus non traditur, videntur tamen eam supponere, cum in casibus specialibus eam insinuant. Certè, ut omittam alios, S. Thomas 1. 2. q.72. a.9. generatim docet, nullam circumstantiam addere novam malitiam, nisi præcognoscatur, si quis ergo non cognoverit specialem aliquam malitiam in objecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eam non contrahet, licet alioqui peccet. Hinc, si in uno actu plures reperiantur malitiæ, intellectus autem tantum unam cognoscat, tunc reliquæ, quæ menti non fuerunt objectæ, non imputantur: sic qui rem, quam scit quidem esse alienam, nescit tamen esse Sacram, surripit, tantum simplicis furti reus est: qui hominem, quem nescit esse Clericum vel patrem, percutit, solum contra iustitiam peccat; peccaturus alioquin etiam contra Religionem, vel Pietatem, seu reverentiam parentibus debitam, si eas circumstantias cognovisset. Item qui fornicatur cum muliere, quam nescit esse conjugatam, admittit quidem peccatum luxuriæ, sed non adulterii. Et sic de reliquis. Bonac. de peccat. D. 2. q.7. p.3. n.9. & de Matrim. q.4. p.7. n.6. Sanch. l.1. Mor. c.16. n.10.

22. Nihilominus tamen non est opus
R. P. Stoer, Trib, Penit.

ram explicita cognitione speciei, ut sciatur, ad quodnam vitium pertineat, vel cui virtuti opponatur, (nec enim Confessarii vel Theologi id semper sciunt) sed satis est confuse intelligere, esse peccatum à cæteris distinctum per peculiare objectum, & diversam malitiam, sicut omnes sciunt, adulterium esse peccatum aliud, quàm simplicem fornicationem, quia nempe cum conjugata committitur, licet nesciant, quod duabus virtutibus repugnet, nempe Justitiæ & temperantiæ; imò si mulier ad peccandum sit illecta, etiam charitati. Neque alia expressio specierum requiritur, quàm ut narretur factum cum suo objecto & circumstantiis; neque enim necesse est dicere, se peccasse contra Justitiam & Temperantiam: alia est ratio de scandalo; hoc enim non est perpetuò connexum cum adulterio.

23. V. Nemo peccat mortaliter, nisi qui distinctè & determinatè advertit malitiam gravem ac mortalem, vel periculum ejus. Hinc, qui solum advertit in objecto malitiam in genere, confuse & indeterminatè, non distinguens, an sit mortalis vel venialis tantum, non peccat mortaliter, etsi res alioqui in se gravis sit. Reginald. l.13. c.8. s.1. n.70. Tann. T.2. D.2. q.6. d.2. n.24. Bresser. l.5. c.20. n.205. Dian. p.1. tr.7. R.24. & p.3. tr.4. R.162. & p.5. tr.5. R.31. & alii. Ratio est, tum quia operans ex cognitione malitiæ in communi præsumitur se virtualiter & interpretativè ad partem mitiorem determinare, cum hinc agatur de re admodum odiosa, & juxta regulam juris odiosa sunt restringenda: tum quia ubi non agnoscitur culpa mortalis, non potest

Xx

potest

potest imputari voluntati, hinc autem ex hypothefi nulla mortalis culpa agnofcitur: tum quia duriffimum videtur, hominem cum tali cognitione jocose tantum & leviffimè mentientem peccare mortaliter, & pœnas æternas mereri, cum nullam de peccato mortali habuerit cognitionem, vel fufpicionem. Quodfi verò cum ejusmodi cognitione malitiæ in communi conjunctus fit aliquis ferupulus vel dubitatio de latente malitiæ gravi, tum qui ex ea notitia operatur, à culpa lethali non erit immunis propter periculum peccandi graviter præcognitum; nemo enim peccat propter periculum, nifi id & prævideat, & fine jufta caufa eidem fe exponat. Ceterum hæc regula potiffimum in indoctis, rudibus, & incultis v.g. rufficis, mulierculis, pueris, præcipuè iis, qui funt in confinio perfectæ rationis, & fimilibus habet locum: at verò in hominibus cultis & doctioribus vix unquam eft tam imperfecta malitiæ advertentia, ut non difcernat, gravisne ea fit, an levis: vel faltem, ut nulla occurrat cogitatio de obligatione examinandi, utrum id, quod agunt, mortale fit vel veniale. Quodfi tamen revera & in his quandoque detur tam confufa, quam dixi, malitiæ confideratio (certè dari poffe, non dubito: neque enim sapiens femper fapit, præfertim in fubitis cafibus, in quibus & ifti non femper ad prædictam obligationem advertere folent) nec ipfi gravioris, quam venialis culpæ condemnandi funt.

24. Neque ex dictis fequitur, innumeros à peccatis mortalibus excufari; plerique enim, cum operantur, apprehendunt malitiam tantum in communi. Hoc

enim etfi quibusdam videatur absurdum, oprandum tamen potius videtur; cum DEUS per hoc minus offendi videatur. Neque frenum laxat fccleribus hæc fententia; qui agit de cafibus, in quibus datur ignorantia & inconfideratio invincibilis. Præterquam quod raro contingat, ut malitia ita abftractè proponatur: verofimillimum enim eft, hominem non omnino ftupidum, quamprimùm ipfi occurrit, opus, quod molitur, effe malum, fimul etiam apprehendere, id effe grave, & valde indecens, ac repugnans prohibitori, vel leve; vel faltem dubio, aut ferupulo de gravitate & levitate malitiæ tangi; etfi inter mortale & veniale non ita difcernat, ut his vocibus fignificantur; hoc enim non eft neceffe: fufficit enim, fi fub æquivalentibus terminis apprehendantur. Unde etiam raro fequitur ea excufatio.

25. VI. Si quis in actu advertat malitiam tantum levem & venialem, peccat tantum venialiter; etfi alioqui res in fe gravis fit & mortalis: non enim gravior culpa contrahi poteft, quam cognofcatur.

26. VII. Non admittitur peccatum mortale, nifi adfit plena & perfecta confideratio feu advertentia malitiæ gravis: fi enim adfit advertentia femiplena tantum, ac imperfecta, veniale tantum peccatum conftitui poteft qualifcunque demum fit materia, etiam fecundum fe graviffima, Bonac. n. 3. & alii: fi enim qualibet advertentia fufficeret ad mortale, nimis ardua & difficilis videretur ad cælum via, nec Chrifti jugum tam fuave ac leve diceretur.

27. VIII. Quænagii autem advertentia

tia malitiæ dicenda sit plena, quæ semiplena, haud facile est explicare. Communis & obvia resolutio est, tunc dari plenam advertentiam, quando clarè & expressè cognoscitur malitia objecti, vel saltem periculum malitiæ: semiplenam verò, quando malitia objecti, vel periculum malitiæ cognoscitur obscure, & quasi tenebris involutum; ad eum fere modum, quo ij, qui nondum à somno plenè ac perfectè excitati sunt, cognoscunt; vel qui dubia jam luce nòrunt quidem id, quod eminus vident, animal esse, non tamen discernere possunt, quale illud sit, bos, an equus? potest enim etiam in perfecta vigilia cogitatio malitiæ tam tenuis esse, ut æquivaleret illi, quam semidormientes v. g. habere solent: quæ proinde ad peccatum mortale non sufficit. Ita fere explicat Sanch. *l. 1. Mor. c. 1. n. 10.* Causa verò, cur homo, pessimam aliqui exercens actionem, non attendat plenè ad malitiam objecti, fere duplex est. I. est, quia animus ad alias res est distractus; quò enim quis pluribus est intentus, eò minor est ad singula sensus. II. est, quia animus subinde vehementi aliqua passione v. g. iræ, tristitiæ, timoris commovetur, ita ut abripiatur cognitione solius utilitatis vel damni, commoditatis vel incommoditatis, hoc est, honoris vel contemptus, voluptatis vel molestiæ, quam ex suo opere percipit. Quæ sanè facere possunt, ut homo valde tenuiter ad operis malitiam, seu moralem inhonestatem, vel periculum ejus attendat. Quo proinde casu vel nullum committitur peccatum (si nimirum ratio penitus absorbeatur, ut nulla adsit advertentia malitiæ, vel periculi ejus) vel

solum veniale, quando scilicet ratio non omnino absorbetur, sed perturbatur tamen ita, ut obscure & imperfectè tantum ad malitiam, ve ejus periculum attendat. Unde fit, ut aliquis malum illud possit quidem simpliciter excutere, sed tamen non ita facilè, propterea quòd nondum plenè cernat, in quoniam, aut quali motu hæreat.

28. IX. Ad peccatum mortale constituendum non sufficit scire, quòd graviter repugnet rectæ rationi, sed insuper requiritur, ut specialiter sciatur, id à DEO prohibitum esse. Less. *l. 13. de perfect. Divinis. c. 26.* Coninch. *de virtut. D. 32. d. 5. n. 39.* Lugo *de Incarn. D. 5. f. 5. à n. 74. & alij.* Ratio est: tum quia SS. PP. peccatum mortale definiunt, explicant, & exaggerant ex eo, quòd potissimum fit contra legem DEI prohibentis: tum quia peccatum illud, quòd non continet formalem offensam DEI, non est mortale Theologicè; sed peccatum, quòd non est contra legem seu prohibitionem DEI, non continet formalem offensam DEI: fere sicut Princeps aliquis non potest rationaliter offendi factò alicujus sui subditi, si id factum non prohibuerit.

29. X. Ad peccatum mortale non sufficit scire, id graviter non repugnare rectæ rationi, sed requiritur, ut, dum committitur, sciatur, sive occurrat, id esse gravem DEI offensam. Less. Lugo. *ll. ce. Bellarm. l. 4. de Rom. Pontif. & alij.* Ratio est; quia si homo non cognoscit, DEUM offendi, & quidem graviter, tunc offensà gravis non est illi voluntaria, neque malitia offensæ formalis in ipso actu reperietur; ergo non poterit illi ad culpam imputari: quòd si verò ratio of-

P. 1
 1116
 Poen

fensæ formalis DEI non reperitur in actu, non erit peccatum Theologicum, ergo nec mortale, licet fiat cum advertentia, quod sit contra naturam rationalem. Theologi enim peccatum longè aliter considerant, quàm Philosophi morales: isti enim considerant peccatum, prout dicit oppositionem cum natura rationali, seu dictamine rationis, seu, ut alij loquuntur, cum republica rationali: illi verò, prout dicit oppositionem cum dictamine Divino, vel cum DEO republicæ rationalis capite. Et hinc factum est, ut duplex in peccato distingueretur malitia; una Philosophica, illa nempe, quæ est contra naturam rationalem: altera Theologica, illa scilicet, quæ desumitur ex oppositione cum Divina Majestate, & alio nomine formalisimè dicitur *offensa DEI*, quia injuria & offensa DEI nihil aliud est, quàm voluntaria oppositio cum ejus præceptis. Et in hac consideratione sermo est de peccato, cum quæritur, an ad hoc, ut contrahatur, requiratur cognitio repræsentans, illo offendi DEUM, & quidem graviter. Et prærequiri, etiam Christus ipse *Luce 12.* satis indicavit: servus, inquit, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Ex his enim satis apertè constat, peccatum commissum sine advertentia, DEUM illo graviter offendi, non mereri poenam æternam, atque adeo nec mortale esse in sensu Theologico.

30. Non est autem facilè existimandum, hominem Christianum, præsertim bene instructum & excultum, in suis

operibus tam incurium esse, ut, si incidat ipsi, ea rectæ rationi repugnare, non statim incidat, eadem etiam DEO repugnare, & displicere. Hoc enim à puero docemur: quæ autem aliquis assuevit certo modo apprehendere, nunquam aliter, nisi de industria, apprehendit, v.g. qui assuevit Petrum apprehendere ut capillatum, vestitum &c. solem ut in celo existentem &c. nunquam apprehendet Petrum, nisi studio, sine capillis, vestibus &c. nunquam solem extra celum &c. sunt nimirum objecta quædam ita inter se connexa, ut unum non cogitemus sine alio, nec species unius excitentur, quin alterius quoque species excitentur. Et ideo longè facilius est, hominem Christianum omnino non advertere malitiam in suis actibus, quàm advertere repugnantiam in iisdem cum recta ratione, sine advertentia repugnantia ad DEUM. Quod si tamen daretur casus, quo homo Christianus; aut quisvis alius invincibiliter ignoraret, vel non adverteret, DEUM à se offendi, omnino concedendum esset, talem verè non peccare mortaliter, neque idcirco poena æternâ dignum esse.

ARTICULUS II.

Regula conscientiam dirigendi ex parte voluntatis.

31. Regula 1. Ad peccatum constituendum non sufficit sola, quantumvis alioqui plena sit & perfecta, notitia malitiæ: alioquin ipse etiam DEUS omnium peccatorum reus erit, ut qui exactissimè nôrit cujusque peccati malitiam: sed præterea necessarium est, ut actus sit volun-

voluntarius, id est, ut ad intellectus considerationem accedat liber consensus voluntatis, qui in proposito sumitur pro concordia voluntatis cum iudicio, seu cum cognitione intellectus in eodem homine; estque liber ejusdem voluntatis actus, quo ipsa sibi complacet in objecto, seu quo amplectitur objectum, quod sibi est ab intellectu propositum: cui ex adverso respondet *dissensus*, qui est liber voluntatis actus, quo ipsa in eo, quod intellectus proposuit, displicet, illudque respuit, seu improbat.

32. Hinc cum advertimus, nos male agere hoc vel illud cogitando, dicendo, faciendo, omittendo, & nihilominus non abstinemus, sed scientes & volentes objectum malum, quod proponimus, prosequimur, dicimur tentationi succumbere, consentire, & malum patrare vel continuare, sive cogitando, sive loquendo, sive faciendo, sive omittendo: hoc enim est actum esse voluntarium. Contra vero cum advertentes malitiam objecti voluntatem retinemus, ne consentiat, seu amplectatur, quod est peccatum aut peccati causa, dicimur resistere tentationi: quod est actum non esse voluntarium & deliberatum; ut contingit, eum occurrente occasione peccandi v. g. contra castitatem, voluntas interiori quasi dicit: *Non; non volo; nolo hoc vel illud phantasma diutius retinere; nolo illum impurum librum legere; nolo illam turpem imaginem aspicere; multo minus opus patrare; nolo istis, qua cogor audire, delectari, aut consentire &c.* ubi enim voluntas ita repugnat, non potest esse voluntarium, consequenter nec peccatum, praesertim mortale. Posset forte esse ve-

niale ob negligentiam aliquam aut tarditatem in resistendo, aut rejiciendo, mentemque ad alia avertendo. Negligentiam vero in resistendo alicui tentationi committit is, qui animadvertens se ad aliquid illicitum incitari, protinus quidem illud conatur repellere, & non consentit, languide tamen repellit, & quasi auscultat, seu, ut dicunt, una manu repellit, altera retinet. Et haec negligentia est peccatum veniale, de quacunque re, sive gravi sive levi sit tentatio: quia non ad est plenus consensus in peccatum. Et sane magnam DEI bonitatem non videtur decere, ut homo propter huiusmodi consensum imperfectum puniatur aeterna poena. Alioqui si quis statim excutiat cogitationem malam, perinde ut excuti solet scintilla, aut carbo e fornace in vestem emissus, est actus virtutis & meritorius. Quod si quis dicat, se non posse statim eam cogitationem excutere, is non angatur; nam id est statim excutere, & rejicere, quando voluntas, statim atque advertit, repugnat, & velut dicit: *non volo &c.* etsi cogitatio illa aut imaginatio forte durer ad longum tempus: & licet milies recurat, modo toties voluntas repugnet, & repellat.

33. II. Est autem consensus voluntatis alius formalis, alius virtualis, alius interpretativus. Formalis est, cum quis expresso & positivo actu sibi in eo, quod intellectus proposuit, complacet; ut: cum quis expressè vult castitatem v. g. quam novit sibi esse convenientem. Virtualis est, qui ex natura sua includitur in aliquo consensu formali, ut accidit, quando duo vel plura inter se sunt connexa, ita ut unoposito ponatur etiam alterum,

rum, idque vel ex natura, vel ex institutione, seu divinâ seu humanâ: tunc enim hoc ipso, quod uni adhibeatur consensus formalis, virtute quoque censetur alteri, quod cum illo connexum est, adhiberi. Sic qui vult expressè Sacrum ordinem v. g. Subdiaconatûs, virtute quoque vult castitatem ei ex institutione Ecclesiæ annexam: sic qui vult ebrietatem, virtute vult etiam ea, quæ novit cum ebrietate esse conjuncta &c. Solet subinde virtualis consensus vocari ipsemet consensus formalis præteritus, non retractatus, sed adhuc virtualiter perseverans: de qua virtuali permanentia non est, quod præter ea, quæ supra p. 3. n. 389. dicta sunt, hoc loco plura addantur. Consensus interpretativus (quem & tacitum aliqui vocant) est, cum quis circa illud objectum, quod ab intellectu proponitur, dissentum elicere teneretur (ut teneri censetur, cum ratio advertit, illud esse malum) non tamen elicit, sed negativè se habet, id est, cohibet se tam à dissentu, quàm consensu.

34. Eodem modo & dissentus vel est formalis, ut is, quo quis expressè respuit cælibatum; vel virtualis, ut is, quo quis respuit cælibatum; hoc ipso enim censetur etiam Sacros ordines respuere: vel interpretativus, qualis est, cum quis tenetur consentire, consensum tamen non elicit, sed suspendit; ut cum quis sciens suscipit Baptismum, neque volendo, neque nolendo suscipere, sed permissivè se habendo: cum enim teneatur consentire in eam susceptionem, & tamen omittat, censetur habere dissentum interpretativum.

35. Rursus consensus alius est plenus & perfectus: alius semiplenus, & im-

perfectus. Ille est, qui supponit plenam vel perfectam notitiam de objecto, cui consentitur: iste est, qui procedit ex semiplena & imperfecta notitia de objecto, cui assensus præstatur. Sed enim jam

36. III. Difficultas est, quibus indicis cognosci possit, voluntatem cum plena advertentia operatam esse: sæpe enim accidit, ut teneræ conscientiæ, quando ijs blasphemiam contra DEUM, dubia contra fidem, vel turpia objecta inciderunt, miserum in modum angantur, an voluntariè & deliberatè in hæc consenserint & peccarint mortaliter. Equidem difficilimum id est iudicatu, & propè extra humanam facultatem. Nihilominus tamen ex quibusdam præsumptionibus indicia seu conjecturæ sumi possunt, quibus id utcunque deprehendi potest.

I. Igitur indicium, ex quo quis vel de propria vel aliena conscientia iudicare possit, an deliberatè consenserit, est ipsius materiæ conditio: si enim hæc gravis fuerit, & tali hominum generi communiter nota, præsumitur, ejus gravitatem satis fuisse cognitam; nisi aliæ conjecturæ (qualis præsertim est secundum indicium) contrarium suadeant. Ita Confessarij communiter iudicant mortale, vel veniale pro qualitate materiæ, non inquirentes, quid pœnitentes cogitarent inter peccandum, an putarent esse mortale vel veniale: hoc enim esset nimis operosum, & anxium.

37. II. Est conditio operantis, seu qualitas conscientiæ, circa quam præcipuè attendendum est ad communiter accidit: ex his enim efficacissima desumitur præsumptio. Unde si vir sit bonus, & timorata conscientia, & firmo pro-

proposito potius moriendi, quam DEUM graviter offendendi roboratus, potest, si dubitet, num plenè consenserit, meritò præsumere, se cum plena deliberatione non peccasse, sed ex quadam indeliberata subreptione, atque adeo vel omnino non, vel solùm venialiter. Secus est de iis, qui sunt conscientia & vitæ deperditæ: hi enim cum peccatum velut aquam bibant, & quasi per risum operentur scelus, præsumere possunt, se, si dubium aliquod suboriatur, plenè consensisse: hi enim nullo peccati dubio premerentur, si perfectum consensum non præbuisent. Similiter si quis sciat, se solere communiter resistere tentationi, quando perfectam illius notitiam habet, & ei vel rarò vel nunquam succumbere, potest in dubio præsumere, se non consensisse perfectè. Bonac. de peccat. D. 2. q. 2. p. 3. n. 19. Sanch. l. 1. c. 16. n. 17. Reginald. l. 15. n. 76. & alii.

38. III. Est status ejusdem operantis, seu dispositio ad deliberandum requisita: v. g. cum quisita animadvertit, aliquid esse malum, sicut illi, qui nondum plenè ex somno excitari advertunt malitiam pollutionis v. g. illis contingenti, est consideratio, quæ ad peccatum mortale non sufficit. Sanch. l. 1. c. 1. n. 20. Nam ut semidormientibus est imperfectum rationis iudicium, sic sæpe ut etiam Navar. in Man. prælud. 9. n. 10. & ex eo Tann. T. 2. D. 4. q. 5. d. 5. n. 102. notat, in hominibus quoque vigilantibus est tale iudicium circa malum, quando v. g. intellectus aliò trahitur, vel passionibus ita turbatur, ut tenete valde lumen rationis existat ad discernendam peccati malitiam. Unde accidere potest,

ut quis vel sibi, vel alteri mortem inferat sine peccato mortali, si nempe præ repentino iræ impetu, vel enormi tristitia malitiam peccati non advertat.

39. IV. Est testimonium propriæ conscientia: nam experimentalis quidam sensus, seu naturaliter, seu divinitus cui libet fere dictat, num plenè deliberatè consenserit, nec ne; nisi anxia scrupulositas obnubilet intellectum.

40. V. Est à posteriori, id est, ex dubio statim enato: qui enim mox post factum dubitat, an deliberatè consenserit, vel facti eum statim pœnitet, probabiliter judicare potest, se non consensisse; nam tanta est malitia peccati mortalis, ut in recenti facilè agnoscat, nec soleat animus, à DEO tam aversus, tam subito pœnitentiam habere.

41. VI. Desumitur ex defectu ætatis: ut si septennium nondum attigisti: tunc enim si dubites de plena libertate & consensu, meritò præsumere potes, eum defuisse: nisi fortè (ut contingere potest) malitia suppleat ætatem, ut colligitur ex cap. Juvenis. de sponsal. Idem est, si dubites, an perfectè à somno fueris excitatus, aut ebrietatem depuleris: hæc enim, si plena sint, tollunt omnino libertatem, aut saltem minuunt, si non sint plena: & quæ cum plena advertentia fiunt, facilè cognoscuntur, esse facta ratione plenè advertente: solet enim plena deliberatio relinquere sui memoriam, secus quàm imperfecta: ut experiuntur somniantes. Sanch. n. 20. Bonac. n. 19. Palaus tr. 1. D. 3. p. 11. & tr. 2. D. 2. p. 6.

42. VII. Est, si possis exequi peccatum, illudque, cum tui compos es, non exequa-

exequaris, præsumere potes, consensum vel non fuisse plenum, vel omnino etiam nullum: quia nimirum alioqui potentia executrix obediret voluntati, & exequeretur. Sanch. n. 17. Bonac. l. c. Palus dicto p. 6. n. 5. Reginald. l. II. c. 5. n. 51. & l. 15. c. ult. n. 76.

43. VIII. Postquam motus pravus surrexit, & mox, ut mens advertit, eum esse malum, voluntas conata est eum repellere, signum est, aut nullum, aut imperfectum tantum consensum esse præstitum: ut, si quis distractus post aliquam in illicitæ rei cogitatione moram ad se revertitur, plenèque ad malitiam attendens, sentit se, si priùs tali modo agnovisset, non fuisse assensurum. Et hoc locum habet maximè in iis, qui firmum & sæpe repetitum propositum habent, nunquam peccandi mortaliter: illa enim, quæ multoties odio habentur, facillè cognoscuntur, si plenè fuerint amata. Reginald. dicto n. 76. Palus cit. p. 6. Sanch. n. 18.

44. IX. Est: non est indicium sufficiens consensûs plenè præstiti sola delectationis perseverantia, etiam post plenam advertentiã. Hinc multæ negligentia, etiam post plenam considerationem admittæ excusari possunt à peccato mortali, maximè in iis, qui ita dispositi sunt, ut potiùs mori malint, quàm DEUM etiam vel leviter offendere, Sanch. n. 19.

45. Hæ sunt conjecturæ, quæ, etsi non sint inanes, ut ex iis utrunque dignosci possit, fuerintne consensus plenus, vel semiplenus tantum; veritatem tamen non omnino ostendunt, sed faciunt tantum opinionem probabilem, & ideo

sufficiunt ad ferendum iudicium, peccatum grave non esse commissum, & consequenter nec esse obligationem confitendi, de quo quis dubitat, num ei plenè consenserit, necne. Sed jam revertamur ad regulas Conscientiæ directivas ex parte voluntatis. Sit igitur

46. Regula IV. ad rationem peccati sufficit consensus virtualis, & interpretativus: uterque enim etiam sufficit ad rationem voluntarii. Bonac. n. 16. Reginald. l. II. n. 43. Et ideo peccat, qui, cum advertat, se inter orandum mente ad alia esse distractum, & facillè etiam possit ab iis animum avertere, non tamen avertit: item qui advertens in se motum illicitum, etsi ei non consentiat, non tamen etiam dissentit, id est, non reprimat, nolendo, cum possit & teneatur (ut si versetur in probabili periculo consensûs) tunc enim amans periculum peribit in illo: id autem est interpretativè consentire. Similiter qui advertens turpes cogitationes, non quidem vult seu approbat positivè (id enim clara esset culpa) sed tamen etiam non resistit positivè (cum facillè possit & teneatur) atque adeo negativè se habet, interpretativè consentit, & peccat: sic nimirum & is, qui, si advertat in suis vestibus scintillam, eam (cum facillimè possit) non excutiat, censetur interpretativè velle suarum vestium adustionem.

47. Ceterùm ad consensum virtuales, illum scilicet, quo quis aliquid vult non in se, sed in quodam alio, velut in sua causa, hæc fere requiruntur. I. ut ea causa habeat aliquam cum effectu connexionem, eamque non merè per accidens, sed talem, vi cuius ea per se notabiliter

tabiliter & efficaciter in effectum influat; certe nisi causa ejusmodi sit, non potest dici effectus ex vi illius esse secutus. Causa verò non est censenda efficax, quæ, dum præsens est, non trahit secum effectum: Unde etsi hic postea, etiam causâ jam ablatâ, sequatur, non potest amplius ei causâ, consequenter nec ponenti eam causam adscribi, ut voluntarius. II, ut cognoscatur talis connexio inter causam & effectum, & hunc ex illa, tanquam ex objecto voluto, secuturum: si enim hoc non advertas, profectò effectus inde secutus non potest dici vel esse tibi voluntarius. Palaus *tr. 3. D. 1. p. 1. n. 2.* Sanch. *li. 6. 16. n. 44. & alii.* III. ut causa re ipsa ponatur, neque sit ulla justa ratio excusans ab ea causæ positione: ex justa enim & rationabili causa non est illicitum aliquid ponere, ex quo prævideatur secuturus malus effectus; dummodo vel non intendatur, vel absit periculum consensûs, vel saltem, si hoc periculum adsit, animus quoque resolutus ac determinatus adsit de consensu non præstando. Et ideo actiones alioqui in se honestæ, necessariæ ex præcepto, vel etiam tantum utiles ad finem bonum consequendum, non sunt omittendæ, licet ex iis prævideatur secuturus effectus malus: neque imputariis poterit ad culpam, cum, ut pono, neque in se sit intentus & voluntarius; neque in causa, utpote quæ vel non habeat efficacem influxum in effectum; vel justè, ac rationabiliter sit posita, cum proposito tamen firmo non consentiendi. IV. Causa; in qua aliquid tanquam in objecto volumus (quod vocant voluntarium indirectum; ad distinctionem voluntarii directi, quod accidit, cum aliquid imme-

R. P. Stoz Trib, Paris.

diatè & directè volumus) alia est positiva, qualis est v. g. projectio breviarii in mare; alia negativa, qualis est omissio debite diligentiae respectu v. g. naufragii impediendi. Ut ergo effectus in sua causa seu positiva seu negativa sit voluntarius, ad mores multum refert scire, qualis & quanta sit connexio aliquam enim debere esse, jam supra diximus) inter causam & effectum, an nempe sit necessaria ac physica, vel contingens tantum: item an effectus ipse sit aliqua lege, seu divina seu naturali, seu humana tantum vel nulla, prohibitus. Hinc jam ad propositum

48. Omissio, etiam secluto præcepto, seu obligatione faciendi id, quod omitto, est indirectè voluntaria in sua causa, ex qua sequitur; v. g. ommissio Sacri in voluntate ludendi, dormiendi &c. Vasq. *1. 2. T. 1. D. 42. c. 3. n. 7.* Valent. *T. 2. D. 2. q. 1. p. 2. ad 1.* Arriaga *T. 3. D. 8. f. 5. n. 37. & alii.* Quia non tantum actio positiva est sub dominio & libera potestate volentis, sed etiam ipsa ommissio: petinde enim est in mea potestate Sacrum, quod audire possem, si vellem, sive dies sit festus, sive profestus: non enim apparet, qua ratione ommissio sit magis in mea potestate, posito præcepto, quam sit, secluto præcepto.

49. Effectus etiam positivus, si ex causa positiva necessario sequatur, est in illa voluntarius, si sit prævisus, etsi non adsit præceptum, quo causæ illius positio prohibeatur. Arriag. *f. 6. n. 42. & alii:* quia qui vult antecedens, vult etiam, saltem virtualiter, consequens, quod in antecedente necessario continetur: sic qui voluntariè occidit feminam gravidam, dicitur voluntariè etiam infantem occidere,

Y y

licet

licet id non intendat. Idem diceadum est, cum ex causa positiva necessariò sequitur omisio: ut si projicias breviarium in mare, omisio recitationis, necessariò secuta, est tibi voluntaria, etsi non habeas præceptum recitandi.

50. Effectus positivus contingenter tantum secutus ex causa positiva, seclusa obligatione eam causam non ponendi, non est propriè voluntarius volenti causam, nisi permissivè & valde impropiè. Palus, Arriag. *ll. cc.* Joannes Sancius in *select. D. 21. n. 5. 30. & 35.* quia qui vult causam, non dicitur velle effectum, qui cum illa causa, nec necessariam aut physicam, nec moralem (qualis est, si detur præceptum de illa causa impedienda, seu non apponenda) connexionem habet: præceptum enim effectum cum causa, cum qua alioqui per verum ac physicum influxum non connectitur, moraliter sive in ordine ad mores verè connectit.

51. Effectus, seu negativus, seu positivus, secutus ex voluntaria omisione permissivè saltem & impropiè est voluntarius in illa, licet non sit obligatio vitandi eum effectum. Arriag. *f. 5. n. 39.* & alii: quia talis omittens aliquo modo, licet minus propriè influit in effectum, removen- do nempe prohibens: qui influxus, licet non sit, ut dixi, proprius, est tamen impropius & sufficiens, qui, si accedat præceptum, funder influxum imputativum & interpretativum. Possumus ergo, etiam secluso præcepto, eum effectum aliquo modo vocare voluntarium non impedi- enti, cum possit, si velit impedire. Sic vo- luntariè agrotare dicimus illum, qui facili medicina potest depellere morbum, & tamen non depellit; voluntariè pati tor-

menta, qui facile potest manus licetorum effugere, & non effugit; voluntariè care- re dignitate, qui eam à Rege potest petere, & petendo impetrare, non tamen petere & alia ejusmodi, in quibus nullum erat præceptum impediendi causam.

52. Effectus contingenter secutus ex causa est voluntarius in illa, si sit obliga- tio causam illam non ponendi. Est com- munis, & à fortiori patet ex dictis. Ut autem constet, quo genere peccati pec- cet, qui poterat & debebat impedire effe- ctum, non tamen impedit, attenden- dum est, ex cujusnam virtutis præcepto teneatur impedire effectum: nam contra illam & non aliam erit illa omisio. Hinc, si in periculo naufragii præter naucleum plures possint liberare navim, id tamen sine causa negligant; solus naucleus con- tra justitiam, reliqui contra charitatem peccabunt, consequenter solus ille, non autem isti ad restitutionem obligabuntur. Laym. *ll. 1. n. 2. c. 3. n. 2.* Sed hæc modò satis.

53. Atque hoc est principium bene notandum: servit enim tum ad sedandos scrupulos, tum ad multos errores evel- lendos, & varios casus, qui occurrere pos- sunt, decidendos. Omnium autem fre- quentissimè occurrere, & angere potest pollutio, quam alii patiuntur in vigilia- dum honestæ vel licitæ actioni dant ope- ram, v. g. auditioni confessionum, studio ob concionem, lectionem &c. ador- nandam, equitationi, tactui licito &c. alii in somno, postquam in vigilia præceden- te exerceverunt tactus turpes, revolverunt cogitationes aut delectationes obscenas, instituerunt turpia colloquia, aut alias si- miles, sed inefficaces, causas apposue- runt,

runt. Hæc igitur pollutio, licet prævisa sit, culpâ vacat, si non sit intenta, & cum ratio seu intellectus sibi integrè constat, nulla de ea capiatur delectatio, neque ullus eidem præstetur consensus: ad ejus enim malitiam nihil refert; siue in somno, siue in vigilia, dum, ut modò dixi, præter intentionem, & citra consensum eveniat.

54. V. Ad peccatum mortale requiritur, plenus & perfectus consensus, vel ejus periculum, considerationi quoque plenè objectum, & consensu pleno admissum. Ad peccatum verò veniale sufficit imperfectus seu semiplenus consensus: qualis censetur adesse, cum quis constanter quidem, sed tamen tepidè ac negligenter in pravis moribus coercendis, aut malis suggestionibus repellendis se gerit: ut cum aliquantulum in ijs moratur, quasi auscultando, & aliquam sensûs delectationem obiter percipiendo.

55. VI. Primæ cogitationes, quæ homini incidunt de objecto malo ante omnem intellectûs advertentiam & voluntatis approbationem seu consensum, nullo modo possunt habere rationem peccati. Idem dicendum est de motibus appetitûs sensitivi, imaginationem consequentibus, & alioqui mortaliter pravis, v. g. libidinis, gravis iræ, vel odij &c. Hi enim motus, si rationis deliberationem præveniant, culpa omni vacant: si verò solùm plenam & perfectam considerationem præveniant, non autem semiplenam, habent culpam venialem, si tamen etiam aliquis voluntatis consensus accedat. Solent autem ij motus, seu voluntatis seu appetitûs sensitivi, qui suâ quasi celeritate hominis rationem ita præveniunt, ut eos cohibere

non sit in ejus potestate, vocari *primò primi*: illi verò, qui impediri quidem possunt, sed sub quadam tenui & imperfecta libertate (id quod accidit ob imperfectam & semiplenam cognitionem & tarditatem hominis ad singula percipienda) appellantur *secundò primi*: qui denique perfectè liberi sunt (id quod accidit, cum adest plenus voluntatis consensus) vocantur etiam *perfecti*, & si materia sit gravis, sunt peccata mortalia. Bonac. D. 2. de pecc. q. 2. p. 3. n. 1. & de matrim. q. 4. p. 7. à n. 2.

ARTICULUS III.

Aliquot alia Regula dirigendi Conscientiam generatim.

56. Regula I. ad peccatum cogitationis seu cordis communiter his fere gradibus ascenditur. I. suboritur cogitatio de objecto malo, seu illicito. II. sequitur in appetitu sensitivo delectatio. III. advertit intellectus aliquo modo ad malitiam & deliberat. IV. Præbet voluntas consensum, approbando scilicet & admittendo id, quod tanquam peccatum ab intellectu representatum est. V. Continuat delectatio appetitûs cum advertentia & consensu. Jam in tribus primis gradibus nulla adhuc reperitur ratio peccati: quartus autem facit peccatum; & quidem si advertentia fuerit plena, & malitia mortalis, consensusque itidem plenus, peccatum commissum erit mortale; si verò advertentia malitiæ mortalis fuerit semiplena, vel plena quidem, sed malitiæ tantùm venialis, erit peccatum veniale. Quintus denique gradus continuat peccatum & aggravat, non tamen facit novum.

57. II. Is non offendit, qui secundum Legislatoris mentem agit, etsi non agat secundum verba legis: sicut nec is, qui in benigniori sensu legem servat, etsi in duriore illam violet. Ratio prioris est; quia satisfacit voluntati Superioris. Ratio posterioris est, quia præcepta DEI & Ecclesiæ non sunt nobis imposita cum ea conditione, quæ tollunt omnem dulcedinem, & conscientiæ requiem. Tollerent autem, si teneremur illa sequi in rebus agendis cum dura seu nimis scrupulosa timidaque interpretatione. Unde *L. Nulla ff. de legibus*. dicitur: Nulla juris aut æquitatis benignitas patitur, ut, quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producimus ad severitatem. Hæc Reginald. *l. 13. n. 120.*

58. III. Nec DEUS saltem ordinariè, nec Ecclesia intendit suis præceptis obligare quemquam ad id, quod ipsi vix est possibile. Moraliter autem impossibile censetur, quod habet magnam difficultatem, aut sine notabili nostro incommodo, vel detrimento nequit impleri: cum Dominus *Matth. 11.* jugum suum suave dicat, & onus leve. Et sanè cum admoneamur, sentire de Domino in bonitate. *Sap. 1.* non est consentaneum, ut putemus, ipsum nobis imponere, præsertim sub pœna æternæ damnationis, quod non nisi cum maxima difficultate, aut gravi detrimento nostro præstare possumus. Reginald. *n. 121.*

59. IV. Nec DEUS, nec Ecclesia intendit suis præceptis quemquam ita obligare, ut ea implendo sit vel appareat fatuus; hoc est, præcepta tam di-

vina, quàm humana non obligant eo tempore & loco, quo illorum observatio faceret observantem ridiculum apud discretos & bonos viros, tollerétque urbanitatem & convictum seu conversationem honestam cum hominibus. Non enim foret hoc consentaneum bonitati & sapientiæ, tum DEI, tum Ecclesiæ. Reginald. *n. 122.* Cavendum tamen est, ne ex hac & præcedente regula ferentes judicium decipiamur, putando, impossibile esse, aut grave malum, quod tamen non est. Ad quod plurimum juvabit, si simus vacui ab inordinato affectu ad id, de quo judicium quaritur.

60. V. Inspirationibus divinis, ad consilia & perfectiora sequenda impellentibus, resistere, seu non obedire, non est peccatum, ne veniale quidem, per se loquendo. Unde frustra se fatigant, qui in numero talium inobedientiarum inquirendo laborant, ut eum ad Confessarium referant: & si nullam aliam materiam habeant, sunt incapaces absolutionis.

61. VI. Libertas formalis, illa scilicet, cum actus à suo principio ita procedit, ut positus omnibus ad agendum requisitis potuerit non procedere; vel cujus negotio potuit conjungi cum principio proximo adæquatè sumpto, convenit solis actibus voluntatis; quia hi soli ita à voluntate procedunt, ut etiam supposito actu primo proximo adæquato potuerint non procedere: ceterarum verò potentiarum actus non ita ab ipsidem procedunt, sed solum ex imperio voluntatis. Et ideo, si, quod sit, liberi vocentur, non habent id à propria & intrinseca libertate, sed extrinsecâ & alienâ, voluntatis imperantis eos actus: quæ proinde etiam vocari so-

let

let denominativa & imputativa. Ita habet communis sententia. Quapropter in actu exteriore v. g. largitione eleemosynarum, & interiore v. g. voluntate ipsa largiendi eleemosynam, est unica tantum bonitas suo modo indivisibilis. Sic etiam in actu exteriore v. g. occisionis, & actu interno v. g. voluntate occidendi est etiam tantum unica malitia, etiam suo modo indivisibilis. Suar. de act. hum. D. 10. s. 1. n. 8. & alij. Et hinc

62. VII. Actus internus & externus in genere moris non sunt plura peccata, aut duo bona opera, sed unum duntaxat. Suar. n. 9. Arriag. T. 3. D. 16. s. 2. n. 5. & alij: quia una actio externa non nisi ut determinata, & juxta moralem estimationem quasi informata ab interna spectat ad genus moris. Unde etiam non mirum est, quod judicentur unum quid moraliter. Hoc autem intellige de actu exteriore, qui dum fit, ita à sua potentia procedit, ut poterit non procedere, ita nimirum moderante voluntate suum imperium seu dominium, quod habet in reliquis potentias ab ipsa voluntate distinctas.

63. VIII. Etsi autem actus externus suo modo liber nihil habeat propriæ & intrinsecæ malitiæ; nihilominus tamen est de necessitate confessionis sacramentalis, ita ut nullo modo satisfaciatur, qui, postquam homicidium, fornicationem &c. perpetravit, solum dicit, se habuisse voluntatem occidendi, fornicandi &c. sed debeat clarè dicere, quod occiderit, fornicatus sit &c. hoc enim explicato satis intelligitur internus fornicandi &c. actus, seu prava voluntas fornicandi &c. Vanum autem videtur aliam hujus rei rationem querere, quam obligationem

confitendi & satisfaciendi ex sola Christi institutione ac voluntate nobis per Ecclesiam declarata pendere. Quare si Christus voluisset, ut nunquam ex obligatione confiteremur peccatum externum, sed solum ejus affectum seu propositum, confessio esset legitima; modò non deforet contritio, & propositum emendationis. Non ergo, quia externum opus superaddit interno malitiam, obligamur id in confessione exprimere; sed quia Christus voluit, ut exterius patratum flagitium Sacerdoti panderetur. Quod si ex affectu interno pravo, ob impedimentum aliquod superveniens, opus externum non prodeat, tum ex ipsa Christi institutione & virtute Veracitatis celandum est opus externum, sed solus internus affectus est exprimendus, ne in confessione mendacium committatur.

64. IX. Qui invincibiliter ignorat, actum internum non esse peccaminosum, excusatur à malitia; cum enim Conscientia sit proxima bonitatis, & malitiæ actuum humanorum Regula, nemo potest peccare, quamdiu Conscientia prudenter dicat, id, quod agit, non esse peccatum. Sanch. l. 1. Mor. c. 16. n. 17.

65. X. Peccatum omissionis opponitur præceptis affirmativis de re aliqua facienda, v. g. de audiendo Sacro &c. & ideo dicitur prætermisio actus præcepti. Et licet videatur sonare negationem actus, semper tamen conjungitur cum actu, qui cum impletione præcepti affirmativi sit impossibilis. Et potest ejusmodi actus ad omissionem actus habere se dupliciter. I. merè concomitanter. II. ut causa omissionis, qualis non tantum est omissionis propositum, sed etiam id, ex

cujus amore vel proposito aliquid omittitur; vi enim ejusmodi rei sequitur omis-
sio seu transgressio legis; quæ tamen ut ad
culpam imputari queat, necesse est, ut præ-
videatur secuturâ ex opere, quod cum le-
gis observatione consistere nequit.

66. XI. Opus, quod cum impletione
præcepti conjungi non potest, si sit causa
omissionis peccaminosæ, est peccatum.
Fill. *tr.* 21. c. 7. n. 266. Arriag. *D.* 45. f. 1.
subf. 3. n. 7. & *alij.* Ratio est, quia actio,
quæ est causa peccati, peccatum est: sed
actio, quæ est causa omittendi præ-
ceptum, est causa peccati. Dico autem
omissionis peccaminosæ: si enim cum
præcepto, quod omittitur, concurrat aliud
præceptum, quod vel verè majus est, vel
hic & nunc majus judicatur, tunc præ-
cepti, quod vel minus est, vel minus esse
videtur, obligatio cessat, & consequenter
sicut illius omisio non est peccaminosa,
ita neque actio illius causativa ullam ex ea
contrahit malitiam, cum nulli præcepto
adversetur. Quænam autem lex præva-
leat alteri, æstimandum est tum ex mate-
ria, tum ex virtutibus, quibus adjungitur.
Nam leges naturales, & negativæ præva-
lent positivis & affirmativis, divinæ huma-
nis &c. Hinc qui infirmo inseruit, & id-
circo die festo Sacrum omittit, excusatur
à peccato, quia præceptum custodiendi
infirmos in necessitate constitutos est natu-
rale: præceptum verò audiendæ Missæ
est humanum & Ecclesiasticum, illud au-
tem isto majus est.

67. Illud verò hic obiter adverten-
dum est, omissionem actûs præcepti non
esse malam, si causa illius non sit libera: si
enim actiones causantes omissionem præ-
cepti non sint liberæ, tunc omisio ne

indirectè quidem & in sua causa est libera,
& consequenter nec peccaminosa. Hinc
qui domi violentè detentus die festo Sa-
crum non audiret, excusaretur à peccato:
sicut & is, qui naturali somno correptus,
toto tempore, quo præceptum impleri
posset & deberet, dormiret.

68. XII. Opus impossibile cum præ-
cepto, si non est causa omissionis, sed
merè concomitanter se habet ad omisio-
nem, seu assumitur ex suppositione omis-
sionis jam aliunde existentis, nihil mali-
tiæ contrahit ex omissione, sed est, & ma-
net tale, quale est in se. Fill. n. 267. Ar-
riag. *subf.* 1. n. 2. Lugo *de pœn.* *D.* 16. f. 11.
n. 479. quia ab hujusmodi actionibus
omisio non pendet: etsi enim ea non ef-
ficerent, adhuc sequeretur omisio. Et sanè,
quod notat Bonac. *de peccat.* *D.* 2. q. 4.
p. 4. n. 15. tempore omissionis melius est
studere, vel orare, quàm esse otiosum:
imò fieri potest, ut, si præceptum obliget
tantum sub veniali, ejusmodi actus v. g.
studium eo tempore omissionis sit merito-
rium vitæ æternæ.

69. XIII. Actiones, quæ sunt causa
omissionis, sunt ejusdem malitiæ, cujus est
ipsa omisio. Fill. n. 270. Arriag. *subf.* 3.
n. 7. & *alij.* quia causa illa se habet ad
omissionem, sicut voluntas committendi
ad commissionem; voluntas autem com-
mittendi v. g. furtum, est ejusdem cum
furto speciei; ergo & causa omissionis
cum omissione. Hinc in confessione fa-
ctis est dicere ipsam omissionem v. g. Sa-
cri, tacito actu v. g. lusûs, cujus amore
omissum est sacrum. Excipiendæ autem
hic sunt actiones, quæ cum causent omis-
sionem, habent propriam malitiam ab
omissione prorsus independentem, hæc
enim

enim utique (specialiter erunt explicanda. Et idcirco ille, qui ut fornicari, furari &c. possit, omittit Sacrum, non satisfacit dicendo, se Sacrum neglexisse, sed necessarium debet etiam furtum, fornicationem &c. explicare.

70. XIV. Malicia internæ omissionis tunc contrahitur, quando disertè formatur propositum rem præceptam omittend. Et ideo si quis statim ac concepit ejusmodi propositum, moreretur, haud dubiè damnaretur. Ratio est, quia omnis culpa propriè & formaliter consistit in interno voluntatis actu; ergo culpa internæ omissionis contrahitur tunc, quando quis habet voluntatem omissionis: sicut qui habet efficax propositum furandi, jam furti reus est, etsi furtum reipsa non sequatur.

71. XV. Peccatum omissionis externæ tunc primùm incipit, imò integrè tunc existit, quando quis voluntariè seu culpâ suâ dedit causam securitæ omissionis externæ, vel ejus proximo periculo se exposuit; etsi postea casu aliquo ommissio non sequatur: quia qui se sine justa causa exponit proximo peccandi periculo, peccat; & quidem in eodem genere, in quo est ipsum peccatum; ut communis habet opinio: sed qui dat causam sufficientem peccati omissionis, exponit se periculo peccandi, id est, omittendi rem præceptam; ergo peccat, dum causam omissionis apponit.

72. XVI. Quin etiam tunc, quando post causam securitæ omissioni datam reipsa postea omittitur præceptum, contrahitur peccatum omissionis externæ; si quidem tunc observatio præcepti adhuc sit in plena voluntatis potestate. Fill. n.

272. Bonac. de peccat. D. 2. q. 4. p. 4. n. 5. quia tunc temporis ommissio ipsa est voluntaria, & impedi potest ac debet, cum ad sit usus rationis, & advertentia, & potestas impediendi; ergo si tunc temporis non impediatur, ad culpam imputatur. Et ideo, qui lusui incipit vacare cum prævisione omittendi sacrum præceptum, peccat non tantùm tunc, cum se illi periculo voluntariè exponit; sed etiam tunc, cum reipsa omittit sacrum; quia pono, in ejus potestate situm esse tunc abstinere à ludo, & adire templum: satis tamen est, si postea de sola omissione Sacri se accuset, nulla lusûs, cujus amore Sacrum omisit, facta mentione; censetur enim idem esse peccatum juxta dicta *suprà* n. 69.

73. XVII. Sed quid? si ommissio actûs præcepti detur tunc, cum actus ipse mandandus quidem esset executioni, non tamen ampliùs est in libera omittentis potestate, eo tempore præceptum implere? Sanch. l. 9. de Matrim. D. 45. n. 30. Paulus tr. 2. D. 1. p. 3. n. 6. & alii censent, eam omissionem ad culpam imputari. Sed contrarium tenendum est; nimirum ipsam actualem omissionem, quantumvis remotè traxerit originem à præcedente prava volitione, quam quis sui compos habuit, & causam dedit omissioni, non esse verè ac propriè peccatum, etiam denominatione extrinseca, derivatâ nimirum malitiâ in ipsam ex interna prava voluntate præcedente, si quidem eâ tempore, quo fit, non ampliùs sit in potestate hominis præceptum implere, atque adeo solùm esse effectum peccati seu actionis malæ, ex qua ea ommissio tanquam ex causa sequitur. Ita sentiunt Bonac. n. 6. Laym. l. 1. tr. 2. n. 5. Vasq. T. 1. in. 1. 2. D. 73. c. 9. n. 46.

n. 46. & D. 94. c. 2. § 3. Dian. p. 1. tr. 7. R. 64. & p. 3. tr. 4. R. 67. Lugo de pœnit. D. 16. f. 9. n. 440. Dicast. tr. 8. de pœnit. D. 9. d. 1. n. 19. Sancius in select. D. 20. n. 5. Suar. de relig. T. 2. tr. 4. l. 3. c. 7. Tamb. in Meth. confess. l. 2. c. 6. § 2. n. 6. & alii: quia ut aliquod opus sit verè ac propriè peccatum, etiam malitià extrinsecà, necessè est, ut, dum fit, sit propriè & actuliberum, & cum primùm caret libertate, non potest tunc non cessare esse peccatum: nam quæ opera tunc non agimus liberè, non ea nunc operamur nisi ex necessitate simpliciter, quæ repugnat libertati operis: ergo omisio non potest verè esse peccatum, si, dum est, non subditur dominio arbitrii, sed jam extra ejus potestatem ac jurisdictionem est.

74. Eodem modo discurrendum est de quolibet alio actu positivo, qui eo tempore contingit, quo à nobis ampliùs impediri non potest, & tamen causa voluntaria ad eum efficiendum est posita, v. g. vulneravit quis lethalter alterum, venenum mortiferum præbuit, aut consilium dedit tendens ad alterius necem & c. etsi enim ex his actio nibus mors sequatur, mors tamen ipsa ampliùs impediri nequit, & idcirco dum contingit, non est peccatum, sed tantùm effectus peccati. Bonac. n. 8. Suar. Fill. l. cc. Ex quibus breviter

75. Patet, eventus ex causa quidem libera secutos, sed eo tempore, quo ampliùs impediri non possunt, nec ampliùs pendent ab actu libero præsentis, non esse necessariò in confessione explicandos, quidquid aliqui obmurmurent. Laym. l. c. § tr. 3. c. 4. n. 4. Bonac. n. 8. Vasq. cit. D. 94. n. 16. Dian. l. c. Lugo n. 440. Sancius, Tamb. l. cc. & alii, quorum

sententiam probabilem reputat Sanch. l. a. Mor. c. 16. n. 46. prope finem, ut adeo mirum sit, Arriagam dicere, apud omnes certum esse, talem effectum in confessione exponendum esse, quidquid demum sit, an idem effectus peccatum sit dicendus, vel non. Ratio autem potest esse, quia in confessione omnia & sola peccata sunt exponenda; non verò effectus postea ex peccato secutus. Et ideo sufficit dicere: vulneravi lethalter alterum, porrenxi venenum lethale, dedi consilium efficax de patrandæ alterius nece & c. Nihilominus tamen aliquid Arriagæ dare possumus, nimirum expedire quoque, ejusmodi effectus consecutos explicare, tum ut meliùs & exactiùs intelligatur status peccatoris; tum ut perspiciatur, an incurrit censuram aliquam Ecclesiasticam, vel casum reservatum, vel onus restituendi, quæ subinde peccato præterito sub conditione talis effectus re ipsa secuti annexa sunt.

QUÆSTIO III.

De Regulis Conscientiæ directivis in particulari.

Inter species Conscientiæ præcipua est illa, quæ *Recta* vocatur, de qua non attinet multa dicere: pauca sunt, quæ de ea scire oportet.

ARTICULUS I.

Regula dirigendi Conscientiam rectam.

76. Nota, Conscientiam esse actum certum & evidentem intellectus, judican-